

דף מקורות ללימוד בית מדרשי - על עקרונות ופשרות (תכלית ואחריות)

1. מסכת אבות, פרק א' י"ח - רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח,) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם :
2. משנה אבות פ"א י"ב - הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"
3. סנהדרין ו' ע"ב:

"רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר : אסור לבצוע (=לעשות פשרה במשפט) וכל הבוצע הרי זה חוטא. וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ. ועל זה נאמר (תהלים י, ג) "בוצע ברך נאץ ה'" אלא - יקוב הדין את ההר. שנאמר (דברים א, יז) כי המשפט לאלהים הוא. וכן משה היה אומר : יקוב הדין את ההר. אבל אהרן : אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחברו שנאמר (מלאכי ב, ו) "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעוון".
רבי יהושע בן קרחה אומר: מצוה לבצוע, שנאמר (זכריה ח, טז) "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם". והלא במקום שיש משפט (הכרעה) אין שלום, ובמקום שיש שלום (פשרה), איזון אין משפט. אלא איזהו משפט שיש בו שלום? הוי אומר זה ביצוע".

- מה עומד ביסוד התפיסה של יקוב הדין את ההר, ומה עומד ביסוד התפיסה של "הפשרה". עמדו מה יכול להיות היתרון ומה עלול להיות המחיר של כל אחת הנהגות אלו?
- האם אנו זקוקים לשתי הנהגות? אם כן כיצד ניתן לאזן ביניהם?

4. בבלי ברכות ס"ג ע"א

"עת לעשות לה' הפרו תורתך" (תהילים קי"ט, קכ"ו) אמר רבא: האי קרא (פסוק זה) מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש (=נדרש מראש לסוף, ומסוף לראש) מרישיה לסיפיה (מראש לסוף) מדריש "עת לעשות לה' " מאי טעם? משום "הפרו תורתך"! מסיפיה לרישיה מדריש: "הפרו תורתך" מאי טעם? (=מה הטעם שהפרו את תורתך?) משום "עת לעשות לה'" (משום שזה הזמן לעשות לה')

- מה הפשט של הפסוק: "עת לעשות לה' הפרו תורתך" ומה החידוש של חכמים ביחס אליו? עימדו על משמעות החידוש ואיזה שאלות הוא מעלה?
- באיזה אופן המושגים "אתיקה של תכלית" ו"אתיקה של אחריות" עשויים לפתור את השאלות אודות החידוש של חכמים?
- חשבו על דוגמא מהחיים הציבוריים שלנו דרכה ניתן ליישם את הפרשנות המחודשת של חכמים לפסוק "עת לעשות לה' הפרו תורתך"?

5. בבלי גיטין נ"ה ע"ב

אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (משלי כח, יד) "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה" אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא אשקא דריספא חרוב ביתר:
רש"י
מפחד - דואג לראות הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת:

- רבי יוחנן מסביר שהחורבן הוא תוצאה של הקשיית הלב וחיים ללא פחד. רש"י על המקום מסביר את משמעות הפחד (עיין לעיל). ע"פ רש"י - מהי הסכנה הגדולה שסוללת את הדרך לחורבן?
- כיצד המשך הסיפור על קמצא ובר קמצא וכן על רבי זכריה בן אבקולס מחדד את המסר של רש"י? (הסיפור מובא מתורגם כמקור להרחבה בסוף מסמך המקורות).

6. כתובות ט"ז ע"ב

"תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה?
בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא,
ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה.
אמרו להן ב"ש לב"ה: הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרין לה, כלה נאה וחסודה?
והרי התורה אמרה: מדבר שקר תרחק! (שמות כ"ג, ו)
אמרו להם ב"ה לב"ש: לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר: ישבחנו בעיניו.
מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

- מהי השקפת העולם של בית שמאי אודות "האמת"? מהי הצעתם של בית הלל ביחס ל"האמת"?
- כיצד ניתן לחבר את הדברים לסוגיות ציבוריות רלוונטיות בהווה הישראלית העכשווית?

הרחבה: בבלי גיטין נ"ו ע"א - בהמשך לסיפור חורבן ירושלים

"על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים".

מעשה באדם שהיה אוהבו קמצא ושונאו – בר קמצא. עשה סעדה.

אמר לשמשו: לך והבא לי קמצא.

הלך והביא לו את בר קמצא.

בא ומצאו יושב.

אמר לו: הרי שונא אתה לי, ומה לך כאן? עמד וצא!

אמר לו: הואיל ובאתי – הניחני, ואתן לך דמי כל מה שאכל ואשתה.

אמר לו: לא. – אתן לך דמי חצי סעדתך...

– לא!

– אתן לך דמי כל סעדתך

– לא!

תפסו בידו, העמידו והוציאו.

אמר בר קמצא: הואיל וישבו חכמים ולא מחו בו

מכלל שנוח להם

אלך ואלשין עליהם לפני המלך.

בא ואמר לו לקיסר: מרדו בך היהודים.

אמר לו: – מי יאמר?

אמר לו: שלח להם קרבן ותראה אם יקריבוהו.

הלך ושלח בידו עגל משלש.

בהליכתו הטיל בו בר קמצא מום בניב שפתיים,

ויש אומרים – בדיקין שבעין, מקום שלנו הרי הוא מום ולהם אינו מום.

אמרו חכמים להקריבו, משום שלום מלכות;

אמר להם ר' זכריה בן אבקולס: יאמרו, בעלי מומים קרבים למזבח.

אמרו להרג את בר קמצא, שלא ילך ויספר למלך.

אמר להם ר' זכריה: יאמרו: מטיל מום בקדשים – יהרג.

אמר ר' יוחנן: ענותנותו של ר' זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו

ושרפה את היכלנו והגלתנו מארצנו.